

Protestantse
Kerk

Eindrapportage Kerk 2025

Generale synode
april 2019
GS 19-06

Kerk 2025 – regiegroep

Eindrapportage van het project 'Kerk 2025 – Een stap verder'

1. Bedoeling van de rapportage

Op 31 december 2018 heeft de regiegroep haar werkzaamheden voor het project 'Kerk 2025 – Een stap verder' (2016-2018) beëindigd. Op 1 januari 2019 begon zij aan de uitvoering van het werkplan voor de doorstart van Kerk 2025 dat op 21 september 2018 door de kleine synode is besproken. Tot deze doorstart besloot de generale synode in april 2018. Zij wilde in de komende jaren de vinger aan de pols te houden bij de ontwikkeling van de intenties van Kerk 2025 en de herinrichting van de kerk rondom de thema's: - Kerk-zijn met elkaar, Mobiliteit en flexibiliteit, - Presentie van de kerk, - Vereenvoudiging van de regelgeving, en - Kerkelijke rechtspraak.

Het werkplan voor de doorstart bevat vier onderdelen: - Monitoring van de transitie (met name in de classes), - Vereenvoudiging van procedures, - Mobiliteit en flexibiliteit (effecten nieuwe maatregelen en verdere ontwikkeling) en - Inhoudelijke focus Kerk 2025.

De regiegroep heeft in de achterliggende periode de (kleine) synode regelmatig op de hoogte gebracht van haar werkzaamheden door middel van rapportages aan de bijzondere commissie van rapport en de kleine synode. Nu het accent in de taak van de regiegroep per 1 januari 2019 is verschoven van projectmanagement naar monitoring, lijkt het de regiegroep nu het juiste moment om terug te kijken op de ontwikkeling van de strategische doelen van Kerk 2025 en te zien hoe ver wij zijn gevorderd. In dit rapport wordt in grote lijnen in kaart gebracht welke thema's in de afgelopen periode door de synode aan de orde zijn gesteld en welke ontwikkelingen en/of besluiten daarvan het gevolg zijn geweest. Als startpunt koos de regiegroep voor 2012, het jaar waarin de laatste visienota van de generale synode – 'De hartslag van het leven' – is gepubliceerd. Het project Kerk 2025 is daarvan een belangrijk gevolg.

2. Visienota 'De hartslag van het leven' (2012)

Het doel van de visienota die door de synode eind 2011 werd vastgesteld, is *'moed geven om te geloven en (nieuwe) zin geven om kerk te zijn'* en wel door *terug te gaan naar de bron*, de oorsprong, de kern van de kerk, de Heer van de kerk. Daarmee wordt de crisis van de kerk in onze tijd een kans om nieuw zicht te krijgen op waar het om gaat in kerk en geloof.

In deze visie worden vier thema's centraal gesteld:

1. *Op de dag van de opstanding – de inhoud:*

Het geloof draait om Jezus Christus die na zijn opstanding in ons midden komt en zegt: 'Vrede zij jullie'. Het gaat niet om wat wij al of niet geloven, maar om wat ons *geschonken* wordt: leven en verzoening. Wij leven van *genade*. Wat we 'om niet' ontvangen hebben, is bedoeld om 'om niet' door te geven.

2. *Twee of drie in Jezus' naam – de vorm*

Wat is een kerk? Jezus heeft gezegd: 'Waar twee of drie in Mijn naam bij elkaar zijn, ben Ik zelf in hun midden.' In onze tijd van krimp moeten we durven loslaten wat ons bezwaart. *Concentratie op de kern geeft ruimte*. Daarbij moeten we zuinig zijn op goede vormen. Experimenten met nieuwe vormen van kerk-zijn die tijdgenoten kunnen bereiken zijn gewenst.

3. *Politiek lichaam – de samenleving*

De eerste christenen vormden een samenleving in de maatschappij: de *ekklesia*. De gemeente is een plaats van verzoening van tegenstellingen tussen mensen en groepen. De kerk is een *politiek* lichaam, vallend onder het gezag van Christus, toegankelijk voor iedereen en waar iedere stem telt. De kerk is er voor de maatschappij. Zij is de plaats om van God te leren wat echt samenleven is. Zij

is geroepen om in navolging van Jezus met ontferming bewogen te zijn met de nood van mensen om zo het goede leven in Gods Koninkrijk te ontdekken.

4. *Samen met alle heiligen – kerk met anderen*

Onze kerk is *deel van het wereldwijde lichaam van Christus*, 'gestalte' van de wereldkerk, met een drive die over grenzen heen gaat. De vroege kerk was een internationale kerk. Er is meer kerk dan in Nederland. We kunnen van elkaar leren. Migrantenkerken in Nederland tonen vitaliteit en dynamiek waarmee zij ons uitdagen. De Protestantse Kerk wil *kerk zijn met andere kerken*. Kerkelijke verdeeldheid heeft de geloofwaardigheid van het evangelie al te zeer aangetast. 'Wij hebben de tijd niet meer daar nog langer mee door te gaan.'

Bij deze vier thema's werden *handvatten van beleid* gegeven:

- Bij 1 - de inhoud:
  - o Het geloofsgesprek rondom de Bijbel;
  - o De inwijding in het geloof en (missionaire) cursussen.
- Bij 2 - de vorm:
  - o Bezinning op nieuwe vormen van gemeentezijn
  - o en op vormen van aansprekende liturgie
- Bij 3 – de samenleving:
  - o Diaconaat
  - o Kerk als alternatieve samenleving: ethiek
- Bij 4 – kerk met anderen:
  - o Contact met en openheid voor migrantenkerken
  - o Deelname aan 'oude' en 'nieuwe' oecumene

3. **Beleidsplan voor de dienstenorganisatie – 'Met hart en ziel' - 2013 t/m 2016**

Deze visienota gaf richting aan het vierjarige beleidsplan voor de dienstenorganisatie (DO) voor de periode van 2013 t/m 2016 dat door de synode in november 2012 werd vastgesteld. De DO ging zich concentreren op drie beleidsthema's:

- *Stimuleren van nieuwe vormen van kerk-zijn*, door
  - o vorming van 100 nieuwe pioniersplekken, kleine en grotere initiatieven voor nieuwe vormen van christelijke gemeenschap, met uitstraling naar alle gemeenten van de kerk
  - o vernieuwing van de liturgie
- *Ontzorgen van gemeenten*, door
  - o ondersteuning van initiatieven die gemeenten de zorg voor hun kerkgebouw uit handen nemen
  - o vorming van een pool van predikanten, inzetbaar vanuit landelijke dienst, in gemeenten die geen eigen predikant meer kunnen betalen
  - o faciliteiten om ondersteunende processen uit te besteden, zoals fondsenwerving en predikantstraktementen
- *Versterking van Kerk in Actie*, als zending en werelddiaconaat van en namens alle gemeenten, door
  - o Vormen van bondgenootschappen; in buitenland door partnerschap en internationale solidariteit; in binnenland door intensivering van samenwerking met gelijkgerichte organisaties
- *Aanvullende thema's*:
  - o Teamwork en maatwerk in ondersteuning van gemeenten bij realisering van hun keuzes
  - o Cursusaanbod dat aansluit op bezinnings- en verandertrajecten
  - o Ontwikkeling van gemeenschap van samenwerkers en kennisdelers
- *Financiering* op basis van een sluitende begroting en vermindering formatie van 50 fte eind 2016.

4. Door de synode behandelde thema's – 2012-2014

In de periode tussen de aanvaarding van de visienota, eind 2011, en de opmaat van het project Kerk 2025 in november 2014, behandelde de generale synode verschillende onderwerpen die deels te maken hadden met de actualiteit of lopende dossiers van vóór 2012 en deels met nieuwe thema's als uitwerking de visienota.

In **2012** had de synode zelf het navolgende onder handen:

- De afhechting van het rapport 'Hand aan de Ploeg' uit 2008 met voorstellen over de versterking van de *professionaliteit van de predikant en kerkelijk werker* en zorg voor *hun welbevinden* in een krimpende kerk. Vruchten van dit rapport waren o.m. de invoering van een regeling voor *permanente educatie* voor predikanten en kerkelijk werkers, een sterkere ambtelijke inbedding van de kerkelijk werker (het ambt van ouderling) en een regeling aanvaard voor een *jaargesprek* tussen predikant en kerkenraad.
- Een *Nota over de ambtsvisie* van de Protestantse Kerk. Hierom had de synode gevraagd naar aanleiding van Hand aan de Ploeg. Daarin werd inzicht gegeven hoe het ambt in de kerkorde van 2004 wordt beschreven. Ook werden enkele actuele onderwerpen behandeld, zoals het ambt in de oecumenische discussie, de predikant als professional en de pastor-pastorum. De synode besloot om de actuele vragen rond het ambt in kaart te laten brengen.
- Daarnaast behandelde de synode het *beleidsplan van de DO* 'Met hart en ziel' en een voorstel tot de vorming van een *federatie tussen Kerk en Actie en ICCO*, als voorbeeld van intensivering van samenwerking tussen Kerk en Actie en verwante organisaties, een van de speerpunten van beleid.
- In het najaar besprak de synode voor de eerste keer een *ethisch thema*, 'Wij en ons werk' De opbrengst werd als gelijknamige brochure aan de gemeenten aangeboden (thema 3)
- Verder kwamen concrete plannen op tafel voor de bouw van Nieuw-Hydepark, werd gesproken over de eenheid van de reformatorische kerken in Nederland en over een gravamen tegen een passage in artikel 37 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis over het Laatste Oordeel en 'de eeuwige straf' (Gravamen Bokhout).

In **2013** kwam aan de orde:

- Een vervolgotitie over de verhouding met de *Islam*, getiteld 'Integriteit en respect' (thema 3)
- Enkele *kerkordevoorstellen*: over verankering van de jaargesprekken, de introductie van buitengewone gemeente, en het ambt na een tuchtmaatregel. Laatstgenoemd onderwerp was het kerkordelijke sluitstuk van een intensieve discussie over de noodzakelijke gevolgen voor onze kerk van het schandaal rond het seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk.
- Een *ethisch thema*: 'Familie – leven in een web van relaties' dat als brochure weer de kerk in ging (thema 3).
- Een verkenning van *actuele knelpunten rond het ambt*, als vervolg op de discussie in 2012. Besloten werd tot het opstellen van een notitie die bruikbaar is voor het beraad in gemeente, kerkenraad en classicale vergadering.

In 2014 werd de synodeagenda bepaald door

- Een voorstel voor 7 *brieven over het ambt* van de scriba, gericht aan de verschillende ambtelijke vergaderingen en ambtsdragers en de kerkelijk werkers. In de loop van 2014 werden deze brieven verzonden.
- Aanvaarding van een voorstel om *ord. 2-18 ook toe te passen op pioniersgemeenten*. Dit artikel geeft mogelijkheden om in gemeenten in bijzondere missionaire, pastorale of diaconale omstandigheden onder voorwaarden predikantsbevoegdheden toe te kennen aan een ouderling of diaken. Hierdoor wordt het mogelijk gemaakt dat in een pioniersplek de sacramenten kunnen worden gevierd, zonder dat daarvoor een predikant van buiten moet worden ingezet (thema 2).
- *Bezinning op de prediking* aan de hand van een nota 'Brandpunten van verkondiging'. Deze nota werd aan gemeenten aangeboden. (thema 1)
- Een ethisch thema '*Wij en ons lichaam*'. De bespreking van de ingediende nota was kritisch van toon, zodat de synode besloot in een volgende vergadering daarop terug te komen. Uiteindelijk werd een aangepaste nota aan de werkgemeenschappen van predikanten toegezonden. (thema 3)
- Een eerste bezinning over een startnotitie van het moderamen over '*Kerk naar 2025*' met een voorstel om als synode de volgende jaren bezig te gaan met het navolgende startvraag als uitgangspunt: 'Veel energie gaat zitten in de organisatie. Hoe krijgen we daar in de toekomst nog mensen voor? Wij zullen ons in moeten stellen op een kerk die een lichter scheepje is.' Hierbij dient *de inhoud van kerk-zijn voorop* te staan. De vraag moet zijn: hoe houden we de Geest niet tegen? Hoe keren we terug naar de kern van kerk-zijn? De synode gaf groen licht voor het opstarten van dit proces. (thema's 1 en 2)

5. Het project 'Kerk 2025' – 2015-2018 (thema 1 en 2)

Dit nieuwe project Kerk 2025 heeft de agenda van de synode en de kerk in haar geheel in de jaren 2015 t/m 2018 gedomineerd. Het project is grofweg op te delen in *twee fasen*: die van (a) visieontwikkeling en beleidsvorming en (b) kerkordelijke vormgeving. In de tijd liepen deze sporen soms naast elkaar omdat visieontwikkeling rond bepaalde thema's meer tijd vroeg dan gedacht. In 2015 werd door het moderamen een *planning* van het proces vastgesteld die erop was gericht om in relatief korte tijd beide fasen te doorlopen om te voorkomen dat de kerk verwickeld zou raken in een langdurig traject van reorganisatie. Als streefdatum voor de invoering van de nieuwe kerkordelijke regelingen werd gekozen 1 januari 2018. Uiteindelijk werd deze datum met vier maanden uitgesteld om zo meer ruimte te geven aan het consideratieproces in de classes. Op 1 mei 2018 traden de nieuwe regels voor gemeenten, ambtsdragers en classes in werking. Op 1 januari 2019 werden deze ook van kracht voor de generale synode. Het project werd aangestuurd door een *regiegroep* van 5 personen, bestaande uit leden van het moderamen en functionarissen van de dienstenorganisatie. De regiegroep werd ondersteund door drie werkgroepen: kerkorde, beleid en transitie, en mobiliteit. Voor het proces werd in overleg met de kleine synode een werkplan opgesteld. Over de uitvoering daarvan werd regelmatig gerapporteerd. Het project leidde tot de navolgende besluiten van de generale synode.

Visieontwikkeling en beleidsvorming

- November 2014:
Als belangrijkste *actuele uitdagingen* werden gedefinieerd:
  - o Kerkleden, in het bijzonder jongeren, identificeren zich minder of niet met een georganiseerd kerkgenootschap

- o Het aantal beschikbare mensen voor het in stand houden van de organisatie slinkt, grenzen komen in zicht
- o Procedures van colleges missen soms legitimatie, wegens tijdsduur, competentie en ingewikkeldheid
- o Institutionele vormen passen niet meer bij de eisen van onze tijd, waarin flexibiliteit en netwerk kernwoorden zijn

Tot *uitgangspunt* werd gekozen:

- o Onze presbyteriale kerkvorm is een krachtige vorm die onze identiteit weerspiegelt, de inzet en betrokkenheid van velen waarborgt en draagkracht geeft aan de besluiten.

In een nadere *analyse* van de uitdagingen kwam naar voren:

- o De kwalitatieve en kwantitatieve schaarste in de bestuurskracht van gemeente en kerk nemen toe
- o Met name op het klassicale niveau loopt de bestuurskracht sterk terug waardoor de vraagstukken rond krimp en kramp steeds zwaarder wegen
- o Er is een gebrek aan doorzettingsmacht en bestuurlijke regie, met name in conflicten
- o De ontmoeting van gemeenten voor het kerkelijk gesprek komt in de classis niet goed uit de verf.
- o De (gewone) visitatie ontbeert voldoende kwaliteit
- o De mobiliteit van predikanten loopt vast

Het moderamen kreeg de opdracht om een *toekomstvisie* voor de kerk te ontwikkelen, op basis van de beleidslijnen die in de visienota van 2012 waren getrokken.

- *April 2015:*

Op basis van consultaties van de kerk op alle niveaus, presenteerde het moderamen een eerste notitie '*Kerk naar 2025: Een verkenning*'. Daarin werd als visie voorgesteld dat de kerk in al haar geledingen zich gaat concentreren op de vraag '*waarom kerk?*' teneinde dichter bij de kern van kerk-zijn te komen (*back to basics*).

Daarbij is van belang het *DNA* van onze Protestantse kerk in het oog te houden. Dit DNA komt tot uitdrukking in wat we in de kerk doen, de vieringen, de opbouw van de gemeente, de ambten, de gemeenten met elkaar (samen kerk-zijn), het toezien en de oecumene.

Voorgesteld wordt om prioriteit te geven aan de *inhoud* van kerk-zijn, rond de vier thema's van de visienota uit 2012: geloof en evangelie, geloofsgemeenschap, diaconale en maatschappelijke presentie en de oecumene.

Voor de *vorm* van kerk-zijn heeft prioriteit om de organisatie eenvoudiger en flexibeler te maken. De notitie besluit met enkele *dilemma's en keuzes* voor de herinrichting van onze kerk voor alle werkvelden en niveaus, gelet op de uitdagingen waarvoor de kerk staat.

De synode besluit om de lijn verder uit te werken, rekening houdend met de opbrengst van het synodeberaad.

- *November 2015:*

In het voorjaar en de zomer worden de lijnen verder uitgewerkt door breed samengestelde werkgroepen rond vier thema's: de ambten, het beheer, de bestuurlijke inrichting van de kerk en de gemeenten. Een en ander leidde tot de nota '*Kerk 2025 - Waar een Woord is, is een weg*' waarin de visie en uitwerking van Kerk 2025 uiteen wordt gezet. Deze nota is richting gevend voor het verdere proces.

De nota bevatte de volgende voorstellen:

- o Inzetten met de vragen: *waarom kerk? wat is de kern van kerk-zijn*. 'Het is een oefening om door de bomen weer het bos te zien. Om daar zelf blij van de worden en dat ook te kunnen uitstralen. Een oefening om eventuele ballast af te leggen en bij de eenvoud te komen. Dat helpt om tot een lichtere gang te komen. (p.3) ' Het motto is: terug naar de kern! De kerk is een gave van God die vreugde geeft. Zij wordt in stand gehouden door God

zelf, ook in tijden van krimp. Wij moeten het stof van de kerk af (laten) blazen, om weer te ontdekken waarom het gaat: *believe* - in de kerk horen we woorden die we nergens anders; *belong* – de kerk is een gemeenschap; en *behalve* – de kerk leert ons het 'goede leven'.

- o Voor de *agenda* van de kerk betekent dit rekening houden met :
  - de context van de kerk: seculiere samenleving, individuele keuze, netwerksamenleving, digitale revolutie en globalisering
  - de bijhorende uitdagingen: aandacht voor geloof, geloofsgroei en – ontwikkeling, internetkerk en globale samenleving;
- o Dit leidt tot de *agendapunten*:
  - geloofsgesprek en geloofsoverdracht aan jongeren en tijdgenoten;
  - ontwikkeling van nieuwe en aansprekende vormen van kerk-zijn en zoeken naar een verantwoorde minimale structuur;
  - diaconale en maatschappelijke presentie van de kerk
  - oecumene: onderling gesprek over geloof, contact met migrantenkerken, plaatselijke oecumene
- o Bij de *inrichting van de kerk* uitgaan van het DNA van de Protestantse Kerk
  - inhoud: hoogste gezag bij Christus, leven van genade, kerk met een zending, belijdenis van drie-enige God, de Bijbel als bron.
  - vorm: presbyteraal-synodale kerkmodel, met gemeenteleden die als gemeente samenkomen rond Woord en sacrament, omzien naar elkaar, dienst en getuigenis; met gedoopten als kern, geroepen en gerechtigd om levend lidmaat te zijn, onder leiding van de ambten (kerkenraad) die erop toezien dat de gemeente *christelijk* blijft, en in zelfstandige gemeenten die samen de kerk vormen en naar elkaar omzien en de gemeenschap met andere kerken zoeken in de oecumene.
- o Drie sleutelwoorden voor de herinrichting: *transparantie*, tot op de kern van kerk-zijn; *ruimte* – voor gemeenten om zelf hun vorm te kiezen; en *eenvoud* – realistischer, minder gecompliceerde structuren, passend bij wat er aan gaven, mensen en middelen aanwezig is.
- o De nota wijst *vijf themagebieden* aan waar de herinrichting van de kerk wenselijk is met het oog op 'terug naar de kern':
  - *Samen kerk- zijn*: in de algemene kerkenraad, de classicale vergadering (8 classes, vrijgestelde voorzitter, concentratie op inhoud van gemeente-zijn, ontmoeting van gemeenten in kleine verbanden) het toezien en de visitatie
  - *De presentie van de kerk*: uitgaan van het parochiale kerkmodel, accepteren van 'open plekken' en combineren van territoriaal en 'eenheid in verscheidenheid
  - *Ambt, predikant en mobiliteit*: rond de ambten (zittingstermijn, vergaderen, minimum aantal leden van kerkenraad), rond de predikanten (focus op herder en leraar, bevorderen van cultuur van mobiliteit en uitgangspunten voor beleid daarvoor).
  - *Beheer*: aandacht voor zorgvuldigheid, toezicht op beheer, afnemende bestuurskracht, plaatselijk beheer en advies en ondersteuning.
  - *Kerkelijke rechtspraak*: vereenvoudiging van procedures en organisatie

Na intensieve discussie aanvaardt de synode deze nota met algemene stemmen.

- *April 2016:*

Ter voorbereiding van de uitwerking worden vijf klankbordgroepen gevormd rond de thema's: samen kerk-zijn; presentie van gemeenten; mobiliteit (van predikanten); vereenvoudiging van kerkorde, regelgeving voor gemeenten en beheer; en: kerkelijke rechtspraak. Een en ander leidt tot de vervolgnota 'Kerk 2025 – Een stap verder', met concrete voorstellen. De belangrijkste daarvan zijn:

- o Rond samen kerk-zijn:
  - *Vorming van 11 classes* i.p.v. 74, met hoofdtaken: stimulering van ontmoeting van gemeenten en toezien op gemeenten m.h.o. voortgang van de evangelieverkondiging en het welzijn van de geloofsgemeenschap;
  - *Vrijgestelde classispredikant/voorzitter* met hoofdtaken: eenmaal per 4 jaar bezoeken van gemeenten en ambtsdragers voor gesprek over roeping, kernen van kerk-zijn en mobiliteit; het nemen van tijdelijke maatregelen en voeren van regie;
  - *Ontmoeting van gemeenten* wordt zelfstandige taak van gemeenten zelf
  - *Deels vrijgestelde voorzitter visitatie* met hoofdtaken: leiding geven aan bijzondere visitatie, bevorderen van ontmoeting van gemeenten
- o Rond kerkelijke presentie:
  - *Territoriaal en eenheid in verscheidenheid* zijn uitgangspunt
  - *Opheffing van een gemeente* mogelijk maken waardoor open plekken ontstaan voor vorming van huisgemeenten of nieuwe vorm van kerk-zijn
- o Rond vereenvoudiging regelgeving ,kerkorde en beheer:
  - *Kerkorde vereenvoudigen* met kaderbepalingen en vereenvoudiging consideratieprocedure
  - *Kaders voor gemeenten* over de ambten, minimum aantal leden kerkenraad en quorum, ambtstermijnen, gemeenten met wijkgemeenten en minder bemoeienis van classis
  - *Het beheer* over bovenplaatselijke bemoeienis in noodgevallen, onderscheid gemeente – diaconie (met de diaconale rentmeester), vereenvoudiging en maatwerk en bovenplaatselijk toezicht
- o Rond kerkelijke rechtspraak:
  - *Vorming van 1 rechtsprekend orgaan* voor opzicht en bezwaren en geschillen
  - *Vermindering van minimum aantal leden per zittingskamer* van 5 naar 3
  - *Invoering van een vorm van regie bij complexe zaken*
  - *Centrale administratieve ondersteuning*
- o Rond mobiliteit van predikanten:
  - *Bevorderen van cultuur van mobiliteit* door accentuering daarvan in jaargesprekken en 2 scenario's voor bevordering mobiliteit na 12 jaar predikant in een gemeente: A. verplichting tot mutatie na 12 jaar, tenzij predikant en gemeente met elkaar 4 jaar verder willen; B. Na 12 jaar inspanningsverplichting voor predikant tot mutatie, tenzij men met elkaar 4 jaar verder wil.
  - *Verruiming van tijdelijke dienstverbanden*

Na uitvoerig beraad besloot de synode akkoord te gaan met de voorstellen over de eerste vier thema's en deze kerkordelijk te laten uitwerken. Over de mobiliteit besloot de synode dat nader onderzoek door een breed samengestelde werkgroep nodig is, uitgaande van scenario B.

Kerkordelijke vormgeving

- November 2016:

Het generale college voor de kerkorde (GCKO) presenteerde haar eerste lezing van voorstellen tot wijziging van de kerkorde (deel 1) over kerk zijn met elkaar (de classis) en kerkelijke presentie (gemeentevormen, samenwerking van gemeenten, opheffing).

Deze voorstellen in eerste lezing werden met aanpassingen vastgesteld::

- o Regionale synode wordt '*classicale vergadering*'
- o De voorzitter heet '*classispredikant*'
- o Vorming van *ringen van gemeenten* als lichte hulpconstructie voor ontmoeting van gemeenten. Taken: gestalte geven aan ontmoeting en bevorderen van saamhorigheid van gemeenten

De voorstellen werden ter consideratie voorgelegd aan het grondvlak.

- *April 2017:*
Het rapport van GCKO (deel 2) over de gemeenten en de ambten werd behandeld., waarna ook deze wijzigingsvoorstellen ter consideratie aan de kerk werden voorgelegd.

Voortgaande visievorming

- In het kader van de *visievorming* besprak de synode ook het rapport 'Naar een cultuur van mobiliteit' van de breed samengestelde werkgroep over dat thema. In dit rapport werden 15 concrete voorstellen gedaan die de mobiliteit van predikanten en de flexibiliteit van gemeenten kunnen bevorderen. In het oog sprongen de voorstellen om:
  - o het breed moderamen van de classicale vergadering bij elke predikantsvacature vooraf toestemming te laten geven voor het aanvangen van het beroepingswerk, met als 2019 belangrijkste toets: ontstaat er een formatieplaats van behoorlijke omvang? Ook zou het BM randvoorwaarden moeten kunnen stellen, bv rond toekomstige samenwerking. Uiteraard met respect voor de identiteit van de gemeente;
  - o om de mogelijkheden voor een beroep in tijdelijke dienst te verruimen;
  - o nader onderzoek te doen naar de mogelijkheid van ambulante predikanten; en
  - o kerkordelijk mogelijk te maken dat een predikant en een gemeente na 12 jarige verbintenis op gezamenlijk verzoek afscheid van elkaar kunnen nemen door een ontheffing ter plaatse van de predikant met behoud van wachtgeld (12-jaarsregeling).

De synode aanvaardde dit rapport, zij het met de nodige vraagtekens en voorbehouden, met name over de voorgestelde 12-jaarsregeling. Sommige onderdelen vergden nader onderzoek, andere gingen door naar GCKO voor kerkordelijke vertaling.

Vervolg kerkordetraject

- *September 2017*
In een extra vergadering behandelde de synode het rapport van GCKO over de voorstellen in tweede lezing van deel I (classes en presentie gemeenten), na verwerking van de consideraties. Besloten werd dat de vastgestelde wijzigingen op 1 mei 2018 in werking zou treden, behalve die voor de generale synode (1 januari 2019). Door aanvaarding van deze voorstellen kon de overgangperiode voor het classicale niveau op 1 oktober 2017 beginnen.
- *November 2017*
Behandeld werden de kerkordevoorstellen in eerste lezing over deel III (mobiliteit predikanten). Ook deze voorstellen gingen voor consideratie de kerk in. Bij de 12-jaarsregeling werden opnieuw voorbehouden gemaakt, met het oog op de urgentie en de betaalbaarheid van de regeling.
- *Februari 2018*
In een extra vergadering stelde de synode de kerkordevoorstellen in tweede lezing over deel II (gemeente en ambten) vast.
- *April 2018*
Als sluitstuk van het kerkordetraject besprak de synode de kerkordevoorstellen in tweede lezing inzake deel III (mobiliteit). Besloten werd de 12-jaarsregeling in de kerkorde op te nemen, maar die treedt pas op 1 januari 2021 in werking, om tijd te nemen voor nader onderzoek en de voorbereiding van de financiering. De kerkordelijke uitwerking van het voorstel om tijdelijke dienst te verruimen werd uitgesteld tot november.

Op 1 mei 2018 traden de nieuwe regelingen in werking. Op 1 september traden 11 classispredikanten aan. Op 1 april 2019 zullen ook de voorzitters van de visitatie met hun werk beginnen.

Terug naar de kern

- *Voortgaande bezinning*
Tijdens de projectperiode is gewerkt aan initiatieven die de inhoudelijke bezinning op de kern van kerk- zijn (waarom kerk?) kunnen bevorderen. Aanvankelijk was een z.g. platform met vertegenwoordigers van modaliteiten en universiteit onder leiding van de scriba op dit terrein actief. Een visie op de huisgemeente was een opbrengst daarvan. Later is besloten deze activiteit te beleggen bij de dienstenorganisatie (cluster ondersteuning gemeenten). Inhoudelijk kon worden verwezen naar enkele thema's die door de synode zelf werden behandeld (zie onder). Verder worden in samenwerking met gemeenten en de nieuwe ringen activiteiten en projecten ontwikkeld.

6. Overige door de synode behandelde thema's – 2016-2018

Intussen ging het beraad in de synode over actuele en inhoudelijke thema's voort.

In 2016 sprak de synode over:

- Het *beleidsplan van de dienstenorganisatie 2017-2020*, getiteld 'Dicht bij het hart' waarin de beleidsintentie van 'Waar een Woord is, is een weg' (terug naar de kern) leidend is. Er worden vier beleidskeuzes gemaakt:
  - o Dienstbaar aan de kerk: faciliteren en ondersteunen van de besluiten van de synode over de classes en mobiliteit; concentratie op kerk-specifiek, innovatief aanbod in de toerusting.
  - o Herijking van de dienstverlening: nieuw concept van dienstverlening met als kernwoorden kennisdelen en co-creatie, waarbij vragen en behoeften van gemeenten centraal staan; beëindiging van de gemeenteadvies-praktijk.
  - o Kerkvernieuwing: concentratie op drie kernpunten: Hoe dragen we geloof over? Hoe zijn we relevant voor de omgeving? Hoe concentreren we ons op de kern van kerk-zijn?
  - o Gezicht geven aan de Protestantse kerk en Kerk in Actie
  - o Deze keuzes maken een forse transitie van de DO noodzakelijk, met een vermindering van de formatie met 50 fte, gezien de financiën.
- Een rapportage over het vijfkerkenoverleg (met de kleinere reformatorische kerken).- thema 4
- '*De maaltijd van de Heer*', een inhoudelijke bezinning op de betekenis en viering van het Avondmaal. De nota werd aan de gemeenten aangeboden als bijdrage voor het gesprek over de kern van kerk-zijn (thema 1)
- Evaluatie van de *permanente educatie*, die in 2013 is ingevoerd.

In 2017 werd gewerkt aan:

- Ethisch thema 'Veiligheid', dat leidde tot de publicatie van het boekje 'Heilige strijd. Het verlangen naar veiligheid en het einde van het kwaad', van prof. dr. Beatrice de Graaf (2017). Van alle ethische thema's kreeg dit de meeste respons in de gemeenten. Onderzoek wees uit dat de andere thema's weinig weerklank hadden gekregen. (thema 3)

- Bezinning over de liturgie en uitgave van een handreiking voor gesprekken over de liturgie 'Tot Gods eer' van prof. dr. Marcel Bamard. (thema 1)
- Beleidskader voor Kerk in Actie 2018-2021 waarin vier thema's als leidend werden benoemd (thema 3):
  - o De Bijbel; toegang tot het Evangelie
  - o Kerken in de minderheid
  - o Kinderen en jongeren
  - o Vluchtelingen en ontheemden.
- (In)zegening van het (homo)huwelijk en levensverbintenissen, met als inzet de vraag of de huidige kerkordelijke regeling hiervoor in ord. 5-3 en 5-4 niet moet worden gewijzigd. Tegen het onderscheid dat daarin wordt gemaakt tussen inzegening (van het huwelijk van man en vrouw) en zegening (van andere levensverbintenissen) leven vele bezwaren in kerk en de samenleving. De synode besloot niet over één nacht ijs te gaan en een jaar de tijd te nemen voor brede consultaties.
- Een notitie over de toekomst van het categoriaal pastoraat, die door de synode werd aanvaard.

In 2018 was er aandacht voor:

- Een volgend ethisch thema 'Migratie. Het beraad in de synode leidde tot de publicatie van een boek "Van migrant tot naaste" (2018) onder redactie van Dorottya Nagy, de inleidster van het onderwerp ter synode, en de scriba, René de Reuver.'(thema 3)
- 'De Bijbel in het midden – Het geloofsgesprek te midden van verschillen', een notitie van Dr. Maarten Wisse. De synode besloot deze notitie de kerk in te zenden als bijdrage in het beraad over de kern van kerk-zijn (thema 1).
- Het vervolg over (in)zegening van het (homo)huwelijk. De synode besloot in meerderheid om de bestaande regeling van ord 5-3 en 4 niet te veranderen, maar wel duidelijk uit te spreken dat (1) de kerk met deze teksten geen waardeoordeel geeft over de seksuele geaardheid van haar leden noch over hun persoonlijke keuze over huwelijk of levensverbintenis; en (2) dat de verschillende termen 'inzegenen' en zegenen' eenzelfde liturgische lading hebben. De kerk moet blijven inzetten op gesprek over gender, seksualiteit en zegen in een veilige ruimte.
- Een eerste bezinning over het concept-rapport 'Mozaïek van kerkplekken' waarin voorstellen worden gedaan voor een mogelijke integratie van nieuwe kerkplekken binnen onze kerk. (thema 2)

7. Terugblik

- De vier thema's uit de visienota 'De hartslag van het leven' hebben richting gegeven aan het werk van de generale synode en de dienstenorganisatie.
  - o *Thema 1 - inhoud*
De kernen van kerk-zijn kwamen aan de orde in het beraad over de prediking, het avondmaal, de liturgie en het gebruik van de Bijbel en Kerk 2025 (terug naar de kern). En in zekere zin geldt dat ook voor het gravamen Bokhout en de (in)zegening van het huwelijk en levensverbintenissen, hoewel deze thema's opkwamen vanuit de kerk of de synodeleden. Daarmee heeft de synode heldere impulsen gegeven voor de bezinning in de gemeenten en de classis over de inhoud van kerk-zijn. De dienstenorganisatie heeft in haar twee beleidsplannen voor de afgelopen periode inspanningen geleverd om dit bezinningsproces te helpen faciliteren, in de aandacht voor nieuwe vormen van kerk-zijn, het stimuleren van

het geloofsgesprek, het ontzorgen van gemeenten (beleidsplan 2013-2016) en het speerpunt kerkvernieuwing (beleidsplan 2017-2020)

o Thema 2 – de vorm

Aandacht voor de vorm en het lichter maken van het scheepje kerk domineerde de herinrichting van de kerk in het project Kerk 2025 volledig. Daarbij is meteen de vervolgvraag aan de orde of en in hoeverre deze ingrijpende en tijdrovende herinrichting van de kerk bijdraagt of zal bijdragen aan concentratie op de kern van kerk-zijn, zoals de oorspronkelijke intentie van Kerk 2025 is. Is de kerk transparanter, ruimer en eenvoudiger geworden? Dit is nu nog niet te zeggen. Mogelijk is in het najaar van 2019 daarover al iets te zeggen. De regiegroep houdt de vinger aan de pols.

Daarnaast is in het nu lopende proces rond het thema Mozaïek van kerkplekken' de vormgeving van de kerk volop en indringend aan de orde. Hierbij is het missionaire aspect dominant: hoe vinden we nieuwe kerkinhoud en -vormen die aansprekend zijn voor onze tijdgenoten?

o Thema 3 – de samenleving

De synode heeft veel aandacht gegeven aan thema 3 in haar bezinning op 5 ethische onderwerpen die alle hebben geleid tot concrete handreikingen aan gemeenten voor gesprek en bezinning. Tussentijdse evaluatie liet echter zien dat de respons in de gemeenten hierop gering is gebleven, behalve voor het thema geweld. Ook in het werk van Kerk in Actie en de inbreng vanuit de kerk in het actuele maatschappelijke debat komt thema 3 duidelijk aan bod.

Naast de vraag of de keuze van de thema's en de communicatie van de thema's debet zijn aan het achterblijven van de respons, komt ook de vraag op of en in hoeverre de functie van de generale synode als aanjager van debat en bezinning in de kerk in onze tijd nog wel werkt. De indruk bestaat dat deze functie door het grondvlak relevant wordt gevonden in actuele kwesties met een landelijke uitstraling, zoals de discussie over homo en kerk of het kinderpardon. De belangstelling over wat de synode vindt over inhoud van geloof en kerk-zijn is daarentegen minder. Gemeenteleden en kerkenraden lijken dat liever zelf te willen uitzoeken en bepalen.

o Thema 4 – oecumene

De oecumene kwam van tijd tot tijd ook aan bod in de synode, vooral de z.g. kleine oecumene (Nationale Synode, Vijfkerkenberaad). Aan de grote oecumene werd achter de schermen aandacht besteed, in de deelname aan het werk van de Raad van Kerken, in het Nederlands Christelijk Forum, het contact met de RK-kerk en in de vele contacten in Europese en mondiale oecumenische verbanden. 400 jaar Hervorming leidde weliswaar tot een gezamenlijke verklaring van kerkleiders, een nationale viering en een inspirerende estafette door de provincies, maar stond min of meer op zichzelf. De ferme woorden in thema 4 staan als Mene Tekel op onze kerkmuur. Misschien is het wachten op de mogelijke Kerkcampus.

- Een voorzichtige conclusie kan zijn dat de synode en de dienstenorganisatie hebben gedaan wat zij zich in visienota en beleidsplannen hebben voorgenomen. In Kerk 2025 heeft de synode proberen randvoorwaarden te scheppen voor het opnieuw centraal stellen van de inhoud van kerk zijn, door vereenvoudiging van de organisatie en regelgeving. Op enig moment zou nader onderzocht kunnen worden of en in hoeverre deze inzet rendeert.
- Inmiddels zijn we ongeveer op de helft van het traject naar 2025, dat in 2015 begonnen is. De contouren van het lichtere scheepje van de Protestantse kerk van de toekomst beginnen langzaam

zichtbaar te worden. Ideeën voor de afbouw en de inrichting zijn er genoeg. De eerste proefvaarten worden nu gehouden. De testresultaten daarvan moeten leiden tot bijstelling en *fine-tuning*. Intussen moeten we het huidige kerk schip drijvend en op koers houden. De verbouwing van de kerkschip vindt namelijk *'on-the-job'* plaats, niet op een werf op de wal, maar op volle zee, soms in ruw water.

En wij bidden en zingen aan boord: *'Heer stuur zelf het schip der kerk'*.

Namens de regiegroep Kerk 2025 – maart 2019, ds Lieuwe Giethoorn, projectleider